

RELACIJE EFIKASNOSTI ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR I SUPEREGA MALOLJETNIKA

Milko Mejovšek

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni članak
UDK: 376.58

SAŽETAK

Na uzorku maloljetnih delinkvenata analizirana je povezanost između efikasnosti provođenja odgojne mjere Pojačane brige i nadzora i njihova superega ispitanog na početku provođenja odgojne mjere. Utvrđena je niska kanonička povezanost koja upućuje na to da superego maloljetnih delinkvenata nije u dovoljnoj mjeri niti formiran, a niti stabilan na početku tretmana. Kod maloljetnika s većom snagom superega postoji veća vjerojatnost uspješnog toka u provođenju odgojne mjere.

1. UVOD

Superego je, kao što je poznato, socijalna komponenta ličnosti (S. FREUD). Prema teoriji koju je predložio Freud, superego je zastupnik društva u pojedincu i sastoji se iz dva dijela; savjesti i egoideala (Fulgosi, 1981.) Savjest se razvija kažnjavanjem, a egoideal nagrađivanjem. Savjest kažnjava za postupke koji nisu u skladu s normama društva kroz osjećaj krivnje. Ona regulira ponašanje u odnosu prema moralnim zabranama. Egoideal regulira ponašanje na taj način što postavlja ciljeve kojima pojedinac teži i kada ih postigne doživljava osjećaj ponosa i vlastite vrijednosti. Za razliku od ega koji teži realnom superego teži idealnom ponašanju. Povišeni superego jedan je od elemenata povoljne struk-

turiranosti ličnosti, uz efikasnost kognitivnih procesora i efikasnost konativnih regulacijskih sistema (Momirović, Viskić-Štalec i Mejovšek, 1974; Mejovšek, 1977; Kovačević, 1981.) Međutim, prejaki superego dovodi do rigidnosti u ponašanju, a kada je u njegovu formiranju dominirala kazna, kroz pretjerani osjećaj krivnje za beznačajne postupke, može biti i osnova za psihičke poremećaje i tegobe, kao i u slučaju vrlo izraženog doživljaja vlastite vrijednosti Fenichel, 1961; Kecmanović i dr. 1980).

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

U kriminološkim i penološkim istraživanjima kada se evaluira efikasnost procesa resocijalizacije, nastoji se utvrditi

Rad je sastavni dio projekta; "Model sociopedagoškog rada u izvršenju odgojne mjere Pojačana briga i nadzor" za koji je financijska sredstva osigurao RSIZ za znanost SRH.

povezanost između uspješnosti reintegracije u društvo i različitih psiholoških i socioloških karakteristika počinitelaca krivičnih djela, kako bi se mogao procijeniti relativni doprinos pojedine od tih karakteristika socijalnoj reintegraciji. Ovo istraživanje se bavi samo jednim parcijalnim aspektom naprijed navedenog problema. Cilj se sastoji u utvrđivanju povezanosti između efikasnosti resocijalizacije maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera Pojačana briga i nadzor i njihova superega. Logično je za očekivati da će uz veću snagu superega postojati i veća uspješnost realizacije odgojne mjere, jer je jedan od najvažnijih ciljeva u toku provođenja odgojne mjere upravo razvijanje superega. Također je samo po sebi razumljivo da je jak superego značajna pretpotavka uspješne socijalne integracije. Na to upućuju i neka ranija istraživanja (Momirović, Viskić-Štalec i Mejovšek, 1974; Mejovšek, 1977; Kovačević, 1981, Mejovšek i Kovačević, 1982, 1984).

U ovom istraživanju superego maloljetnika ispitan je na samom početku provođenja odgojne mjere, te je prema tome problem istraživanja u utvrđivanju povezanosti između efikasnosti odgojne mjere i superega maloljetnika na početku tretmana. Rezultati istraživanja ukazati će na relativni značaj, odnosno utjecaj superega na tok odvijanja i krajnji ishod odgojne mjere.

3. METODE RADA

3.1. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika sastoji se od 177 maloljetnika oba spola kojima je istekla odgojna mjera Pojačana briga i nadzor izrečena od sudova na teritoriju grada Zagreba.

3.2. Uzorak varijabli

Efikasnost odgojne mjere Pojačana briga i nadzor procijenjena je pomoću tri varijable;

1. Kako sada kada je rad na provođenju mjere završen u cjelini ocjenjujete uspješnost odgojne mjere (voditelj odgojne mjere)?

1. izuzetno neuspješna
2. neuspješnija u odnosu na većinu maloljetnika
3. uspješna kao i kod većine maloljetnika
4. uspješnija u odnosu na većinu maloljetnika
5. izuzetno uspješna

2. Ista varijabla kao Ad 1; ali za stručnog suradnika suda.

3. Kolika je po Vašoj procjeni ukupna uspješnost odgojne mjere u odnosu na Vaša očekivanja koja ste gajili prije početka rada na provođenju mjere (stručni suradnik suda)?

1. daleko ispod očekivanja
2. donekle ispod očekivanja
3. u skladu s očekivanjem
4. donekle iznad očekivanja
5. daleko iznad očekivanja

Superego maloljetnika ispitan je pomoću skale CG iz baterije 16 PF, R.B. Cattella;

1. Kada bih vidio djecu susjeda kako se tuku ja bih

1. ostavio ih da se sami nagode
2. ne znam što bih uradio
3. razgovarao bih sa njima

2. Mnogi bi ljudi bili zaprepašteni kada bi saznali moje tajne i misli

1. da
  2. ne znam
  3. ne
3. Mislim da je potpuna sloboda važnija od lijepog ponašanja i poštovanja zakona
1. točno
  2. nisam siguran
  3. netočno
4. Iako se ljudima sviđam ponekad mi predbacuju da sam površan
1. točno
  2. ne znam
  3. netočno
5. Ako postoji mogućnost da nađem na teškoće
1. ne brinem jer mislim da ću se uvijek lako snaći
  2. kako kada
  3. nastojim da ih unaprijed predvidim i riješim
6. Mislim da mogu imati povjerenja u miliciju da neće zlostavljati nevine ljude
1. netočno
  2. ne znam
  3. točno
7. Neću da prihvatim dobronamjerne savjete drugih iako znam da bi to trebalo učiniti
1. nikada
  2. skoro nikada
  3. ponekad
8. Trudim se da svoje odluke uvijek uskladim sa shvaćanjima što je dobro a što zlo
1. ne
  2. neodlučan sam
  3. da
9. Uvijek nastojim da svaki posao obavim što je moguće ispravnije i na vrijeme
1. netočno
  2. nisam siguran
  3. točno
10. Volim posao koji zahtijeva mnogo vještine
1. ne
  2. neodlučan sam
  3. da
11. Bolje je doživjeti duboku starost nego se satirati služeći zajednici
1. točno
  2. nisam siguran
  3. netočno
12. Ljudi troše previše svog slobodnog vremena pomažući susjedima
1. da
  2. ne znam
  3. ne
13. Poštujem razne propise samo ukoliko meni lično odgovaraju
1. točno
  2. kako kad
  3. netočno
14. Za uspjeh u poslu mnogo je važnije imati dobre veze nego dobro raditi.
1. točno
  2. ne znam
  3. netočno
15. Čini mi zadovoljstvo da svoje vrijeme i energiju posvetim
1. društvenoj aktivnosti i omiljenoj zabavi
  2. kako kada
  3. kući i stvarnim potrebama prijatelja
16. Smatram da bi bilo korisno planiranje kako ne bi dolazilo do nepotrebnog gubljenja vremena između poslova

1. ne
  2. nisam siguran
  3. da
17. Kada radim neki posao glavna mi je briga
1. da ga uradim tako da moji prijatelji nemaju nikakve štete
  2. ne znam
  3. da ga uradim kako treba
18. Kada moji prijatelji očekuju od mene neku vežnu odluku ne ostavljam ih da dugo čekaju
1. netočno
  2. ponekad
  3. točno
19. Nikada se nisam divio čak ni vrlo uspješnom kriminalcu ili špijunu
1. netočno
  2. nisam siguran
  3. točno
20. Prilikom vraćanja uvijek provjeravam u kakvom su stanju stvari koje sam pozajmio ili koje su meni pozajmili
1. ne
  2. nisam siguran
  3. da

3.3. Metode obrade podataka

U obradi podataka primijenjena je kanonička korelacijska analiza. Upotrebljen je program QCCR, a obrada je obavljena u Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu.

4. REZULTATI I INTERPRETACIJA

Program QCCR izračunava kanoničku povezanost dva skupa varijabli prema dva

modela; najprije prema klasičnom modelu biortogonalne povezanosti H.Hotellinga i zatim prema kvazikanoničkom modelu K.Momirovića, V.Dobrić i Ž.Karamana (1983). Kvazikanonički model ima nekih prednosti pred klasičnim modelom, npr. distribucije varijabli ne moraju nužno biti normalne, uzorak ispitanika može biti relativno malen, varijable mogu biti linearno zavisne i visoka povezanost nekog para varijabli u jednom skupu bitno ne utječe na kanoničku povezanost.

Prema klasičnom modelu nije utvrđena značajna povezanost između efikasnosti provođenja odgojne mjere Pojačana briga i nadzor i superega maloljetnika. Razlog leži u naprijed navedenim ograničenjima klasičnog modela. Kanonička korelacijska analiza izvedene pod kvazikanoničkim modelom pokazala je međutim, da postoji značajna povezanost između ovih skupova varijabli.

Tablica1.

Koeficijent (W) struktura (S) i krosstruktura (C) kvazikanoničkog faktora u prostoru efikasnosti odgojne mjere PBIN

	W ₁	S ₁	C ₁
1	.65	.83	.26
2	.55	.86	.22
3	.52	.83	.20

Tablica 2.

Koeficijent (W) struktura (S) i krosstruktura (C) kvazikanoničkog faktora u prostoru superega

	W ₁	S ₁	C ₁
1	-.07	.31	-.03
2	-.21	.03	-.09
3	.25	.46	.11
4	-.03	.16	-.01
5	.34	.67	.15
6	.21	.37	.09
7	-.27	-.15	-.11
8	.38	.60	.16
9	.37	-.72	.16
10	-.10	.19	-.04
11	-.01	.23	.00
12	.06	.11	.03
13	-.06	.32	-.03
14	.18	.54	.08
15	.06	.18	.03
16	.23	.41	.10
17	.30	.63	.13
18	-.07	-.06	-.03
19	.14	.32	.06
20	.40	.64	.17

$$QCR = .27$$

Uspješnost provođenja odgojne mjere Pojačana briga i nadzor bila je procjenjivana pomoću tri varijable od strane voditelja odgojne mjere i stručnih suradnika suda. Prvi kanonički faktor u prostoru varijabli superega strukturiran je kao povišena snaga superega. Dominiraju dvije osnovne vrijednosti: odgovoran odnos prema radnim

obavezama i poštivanje socijalnih normi ponašanja. Prema tome, moglo bi se zaključiti da su dobiveni rezultati u skladu s očekivanjima i da zapravo ukazuju na stabilnost superega formacije stečene u djetinjstvu. U tom smislu davali bi za pravo svim onim autorima koji naglašavaju pedagoški pesimizam u odnosu na izvršavanje odgojnih mjera i sankcija u kasnijem životnom periodu. Međutim, treba istaknuti da je povezanost kanoničkih dimenzija ipak relativno skromna, što svakako opravdava napore koji se ulažu u proces resocijalizacije. Štoviše, analiza povezanosti izvršena prema klasičnom kanoničkom modelu H. Hotellinga pokazuje da ona nije statistički značajna. To upućuje na konstataciju da superego maloljetnika prije početka tretmana ipak ne predstavlja niti formiranu, a niti stabilnu komponentu ličnosti, koju prema tome tek treba sistematski razvijati u toku provođenja odgojne mjere.

5. ZAKLJUČAK

Analiza povezanosti uspješnosti provođenja odgojne mjere i superega maloljetnika ukazuje na blagu tendenciju većeg uspjeha mjere uz viši rezultat na skali superega. Niska kanonička povezanost može se obrazložiti neizgrađenošću superega, odnosno njegovom malom stabilnošću kod maloljetnih delinkvenata prije početka tretmana.

LITERATURA

1. Fenichel, O.: Psihoanalitička teorija neuroza. Medicinska knjiga. Beograd-Zagreb, 1961.
2. Fulgosi, A.: Psihologija ličnosti. Školska knjiga. Zagreb, 1981.
3. Kecmanović, D. i dr.: Psihijatrija. Medicinska knjiga. Beograd- Zagreb, 1980.
4. Kovačević, V.: Problemi resocijalizacije maloljetnika s delinkventnim ponašanjem. Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu i Izdavački centar Rijeka. Zagreb-Rijeka, 1981.
5. Mejovšek, M.: Struktura ličnosti maloljetnih delinkvenata. Defektologija, 1977, 13, 1, 35-93.
6. Mejovšek, M. i V.Kovačević: Povezanost efikasnosti resocijalizacije s nekim osnovnim socijalnim stavovima maloljetnika s delinkventnim ponašanjem. Defektologija, 1982, 18, 1-2, 135-143.
7. Mejovšek, M. i V.Kovačević: Povezanost nekih socijalnih stavova i socijalnih karakteristika maloljetnika nakon zavodskog tretmana. Primijenjena psihologija, 1984, 5 1-2, 15-23.
8. Momirović, K., N. Viskić-Štalec i M. Mejovšek: Relacije kognitivnih i konativnih karakteristika maloljetnih delinkvenata i efikasnosti resocijalizacije nakon penalnog tretmana. Defektologija, 1974, 10, 1-2, 155-173.
9. Momirović, K., V. Dobrić and Ž. Karaman: Canonical covariance analysis. V međunarodni simpozij "Kopjuter na Sveučilištu". Cavtat, 1983.

THE RELATIONS BETWEEN THE EDUCATIONAL MEASURE INTENSIFIED CARE AND SUPERVISION AND THE JUVENILE'S SUPEREGO

SUMMARY:

The connection between the efficacy in carrying out the educational measure Intensified care and supervision and the juvenile's superego tested at the beginning of this educational measure, was analyzed on the sample of juvenile delinquents. Low canonic connection was found, which suggests that the superego in juvenile delinquents isn't formed enough, nor is stable at the beginning of the treatment. Juveniles who are having the greater strenght of their superego have the greater posability for success in carrying out the educational measure. This paper is part of the project: "The model of sociopedagogical work in carrying out the educational measure Intensified care and supervision", financed by the Committee for Science of the Republic of Croatia.